

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพการดำเนินงาน ปัญหาและความต้องการการนิเทศภายใน โรงเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีงานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา

2.1.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา

2.1.2 ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

2.2 การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

2.2.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

2.2.2 ความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียน

2.2.3 ความมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

2.2.4 วิธีการนิเทศภายในโรงเรียน

2.2.5 บทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในโรงเรียน

2.2.6 กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา

2.1.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา

การที่จะให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาได้อย่างชัดเจนไม่ย่ายนัก เนื่องจากว่าการนิเทศการศึกษาได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละยุคแต่ละสมัย และได้พัฒนาไปเรื่อยๆ อย่างไม่รู้จบ มีนักการศึกษาหลายท่านได้ศึกษา ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา และให้ความหมายคล้ายคลึงกัน ดังนี้

ไวส์ และ โลเวลล์ (Wiles and Lovell, 1983) กล่าวถึงการนิเทศการศึกษา คือ ระบบพฤติกรรมขององค์กร ซึ่งเป็นการทำงานที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการสอนของครูในระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงสภาพการเรียนการสอนแก่นักเรียนให้ดีขึ้น

Aggarwal (1976) ได้สรุปความหมายของคำ EDUCATIONAL SUPERVISION แต่ละคำไว้ดังนี้

E : Ethics of life หลักจริยธรรมในการดำเนินชีวิต

D : Democratic Attitude เจตคติที่มีต่อประชาธิปไตย

U : Unbiased Attitude เจตคติที่ไม่ลำเอียง

C : Creativeness ความคิดสร้างสรรค์

A : Adaptability คัดแปลงแก้ไข

T : Truthfulness ซื่อสัตย์สุจริต

I : Inspiration การแนะนำ

O : Open Mindeness เป็นคนเปิดเผย

N : Natural ปกติสามัญ

A : Appreciation ความซาบซึ้ง

L : Leadership ความเป็นผู้นำ

S : Stimulation การกระตุ้น

U : Understanding Attitude ความเข้าใจ

P : Personal Relationship มนุษยสัมพันธ์

E : Encouragement การสนับสนุน

R : Releasing Energies การพักผ่อน

V : Vision การเห็น

I : Impartiality ยุติธรรม

S : Scientific แบบวิทยาศาสตร์

I : Initiative การคิดริเริ่ม

O : Observation การสังเกต

N : Novelty การคิดสิ่งแปลก ๆ ใหม่

การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน (Learning-Teaching Situations) ความสำเร็จของงานนี้ขึ้นอยู่กับความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548) ได้สรุปว่า การนิเทศเป็น

1. เป็นระบบหนึ่งของระบบการจัดและบริหารสถานศึกษา
2. กระบวนการปรับปรุงการเรียนการสอน
3. การชี้แนะการให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับครูรวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ในการจัดการศึกษา

4. ความต้องการความสำเร็จตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาคือคุณภาพของผู้เรียน

การนิเทศ หมายถึง กระบวนการจัดบริหารการศึกษา เพื่อชี้แนะให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับครูและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียน การสอนของครู และเพิ่ม คุณภาพของนักเรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษา

การนิเทศถือเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เพราะกระบวนการนิเทศที่จัดว่าเป็นศาสตร์ก็เพราะกระบวนการนี้เป็นปรัชญาที่แสวงหาความจริงความรู้และคุณค่าในสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา ส่วนที่ว่าเป็นศิลป์ก็เพราะต้องอาศัยเทคนิควิธีและมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นการติดต่อประสานงานการจูงใจเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษา

การนิเทศยังเป็นรูปแบบของการบริหารการศึกษาที่ต้องการการมีส่วนร่วมของบุคคลเป็นลักษณะของการบริหารงานตามรูปแบบประชาธิปไตยเพราะการนิเทศใช้หลักการต่างๆ ของประชาธิปไตยมาดำเนินการได้แก่ การเคารพเชื่อฟังซึ่งกันและกัน การประชุมปรึกษาหารือกัน การให้ความร่วมมือประสานงาน การร่วมมือแก้ปัญหา

กิติมา ปรีดีดิติก (2532) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาน่าจะหมายถึงกระบวนการชี้แนะแนะนำและให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมของครูในการปรับปรุงการเรียนการสอน เพื่อให้ได้ผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

สุทนต์ ศรีไสย์ (อ้างใน Carl D. Glickman, 1985) ได้ให้ความหมายของการนิเทศไว้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง หน้าที่ของทางโรงเรียนที่จะต้องปรับปรุงการสอน รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือโดยตรงกับครู (Direct assistance to teachers) การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum development) การให้บริการ (Action research) เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุง การสอนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538) ได้สรุปว่า การนิเทศการศึกษานั้นมีความหมายหลากหลายประการ มีทั้งความหมายในวงกว้างและวงแคบ จากแนวคิดจะเห็นว่า การนิเทศเป็น การกระตุ้นให้การทำงานประสบผลสำเร็จ โดยผ่านตัวกลางหรือบุคคลอื่น เช่น ครู หรือ ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอีกต่อหนึ่ง หรือ อาจกล่าวได้ว่า เป็นกระบวนการทำงานและความร่วมมือระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อประสิทธิภาพอันสูงสุดในการเรียนของ นักเรียน

สังัด อุทรานันท์ (2538) ได้สรุปประเด็นสำคัญในความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็น “กระบวนการ” ในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับ การนิเทศและการนิเทศการศึกษานั้นเป็นการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน โดยผ่านตัวกลางคือครู และ บุคลากรทางการศึกษา

อุทัย ธรรมเดโช (2531) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือความพยายามทุกวิถีทางของผู้บริหารการศึกษาหรือศึกษานิเทศก์ในการอบรมแนะนำให้แก่ครูหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับ

การศึกษาได้พัฒนาตนเองให้เจริญงอกงามในอาชีพทางการศึกษาเพื่อช่วยพัฒนาหลักสูตรพัฒนาครูช่วยเลือกและผสมปรับปรุงการวิธีการสอนช่วยเลือกและปรับปรุงการประเมินผลการเรียนการสอน กิ่งฟ้า สินธุวงษ์ (2537) ได้กล่าวโดยสรุปว่า การนิเทศการศึกษานั้นเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครูผู้สอนเพื่อปรับปรุง การสอน ซึ่งจะให้เกิดความเจริญงอกงามและสัมฤทธิ์ผลสูงสุดแก่ตัวผู้เรียน

1. พัฒนาผู้นำทางด้านบริหารและวิชาการ
2. บริการทางด้านวิชาการให้แก่ครูเพื่อให้ครูมีคุณภาพดีขึ้น
3. ประเมินผลการศึกษาเพื่อนำไปปรับปรุง
4. ช่วยเหลือครูเพื่อให้ครูช่วยตนเองได้และพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาชีพให้กับครูด้วย

จากแนวความคิดและความหมายในข้างต้นผู้เขียนพอสรุปความหมายของการนิเทศการศึกษาได้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานและปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารวมทั้งผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ และเป็นหน้าที่ต้องปรับปรุงช่วยเหลือโดยตรง กับครูในหลายเรื่องเพื่อเกิดประสิทธิภาพสูงสุดให้แก่การเรียนของนักเรียน

2.1.2 ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

มีนักการศึกษาหลายท่านได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ อย่างหลากหลาย ดังนี้

เยาวภา เดชะคุปต์ (2542) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาว่า เพื่อพัฒนาครูให้ก้าวหน้าทางอาชีพ ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการดีขึ้น และช่วยให้โรงเรียนมีพัฒนาการดีขึ้น

วไรรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538) ที่กล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษานั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะพัฒนาคนพัฒนาครูช่วยเหลือครูให้มีความรู้ความสามารถในการพัฒนางานด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การศึกษาช่วยประสานงานและความร่วมมือ ให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้นยังจะช่วยสร้างความมั่นคงในอาชีพครูสร้างกำลังใจให้แก่ครู เพื่อจะได้ร่วมมือกันพัฒนานักเรียนให้เกิดพัฒนาการตามความมุ่งหมายของการศึกษา

ชารี มณีศรี (2538) ก็ได้ให้ทัศนะโดยสรุปว่า ความมุ่งหมายของการนิเทศนั้นเป้าหมายหลักอยู่ที่การพัฒนาครูทั้งด้านวิชาชีพ คือฝึกให้มีประสบการณ์ตรง เช่น การประชุมอบรมสัมมนา การทดลองหลักสูตรวิธีการสอน และประสบการณ์โดยอ้อม เช่น การจัดกิจกรรมต่างๆ ให้ครูมีโอกาสพบปะทางวิชาการเป็นต้น นอกจากนี้ยังช่วยสร้างครูให้มีลักษณะความเป็นผู้นำ การทำงานร่วมกับคนอื่นและ ส่งผลให้เพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนยิ่งขึ้น

เสาวณี ศรีพุทธรัตน์ (2545) ได้สรุปว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาและปรับปรุง คุณภาพของการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษาเพื่อประสานประโยชน์ให้แก่การศึกษา

เพื่อส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าและความเจริญเติบโตของอาชีพครูซึ่งประโยชน์อันสูงสุดของการพัฒนาทางการศึกษาและพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาก็คือนักเรียนจะมีความสุขในการเรียน และมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงสุด และเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพของตนเอง

จากทัศนะของนักการศึกษาที่แสดงเกี่ยวกับความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาล้วนแต่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องและไปในทิศทางเดียวกันจึงพอสรุปได้ว่าการนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาและสร้างความมั่นคงในวิชาชีพครูโดยฝึกให้มีประสบการณ์ตรงและโดยอ้อม มีการประสานงานในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ซึ่งประโยชน์อันสูงสุดของการพัฒนาทางการศึกษา นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข และเรียนเต็มศักยภาพของตัวนักเรียนเอง

2.2 การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

2.2.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

นักการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนที่น่าสนใจ ไว้ดังนี้

การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง ความพยายามทุกชนิดของผู้ที่อยู่ในโรงเรียนตั้งแต่ผู้บริหารลงไป ในอันที่จะปรับปรุงส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนให้ดีขึ้น

การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับครุในโรงเรียนในการที่จะแก้ไขปรับปรุงพัฒนาการทำงานของครุให้มีประสิทธิภาพและส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียน

การนิเทศงานวิชาการภายในโรงเรียน เป็นกระบวนการที่มุ่งส่งเสริม และสร้างสรรค์ให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนางานวิชาการภายในโรงเรียน เพื่อให้มีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น โดยอาศัยบุคลากรของโรงเรียน

การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นความร่วมมือกันของบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อปรับปรุงแก้ไขพัฒนาครุให้การสอนมีคุณภาพ และประสิทธิภาพ

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538) ได้สรุปว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน หมายถึง การทำงานของผู้บริหาร โรงเรียนที่ทำร่วมกับครุในการพัฒนาการเรียนการสอน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการศึกษากำหนดไว้

สุภาวดี เหลี้ยวเจริญ (อ้างถึงใน วัชรวิภา เถาเรียนดี, 2545) ได้กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นกระบวนการบริหารการศึกษาที่จัดดำเนินการในโรงเรียนโดยบุคลากรในโรงเรียนเป็นหลักซึ่งประกอบด้วยผู้บริหาร โรงเรียน คณะครูอาจารย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในโรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนโดยตรง

เสาวณี ศรีพุทธรัตน์ (2545) ได้สรุปไว้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียนคือการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับคณะครูในการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาและสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนซึ่งบางครั้งโรงเรียนอาจเชิญศึกษานิเทศก์มาช่วยชี้แนะนำด้วยก็ได้ การนิเทศภายในโรงเรียนถือเป็นการแก้ปัญหาด้านการเรียนการสอนได้ถูกจุดและตรงประเด็น เพราะผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศคือบุคลากรในโรงเรียน ย่อมรู้ปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของตนเอง การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นสิ่งที่สำคัญที่ผู้บริหารไม่ควรมองข้ามเนื่องจากการนิเทศภายในโรงเรียนไม่เพียงแต่ช่วยให้โรงเรียนประสบความสำเร็จด้านการจัดการเรียนการสอนเท่านั้นแต่ยังช่วยในเรื่องของการบริหารจัดการโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ด้วย

สุภาวดี เหลี้ยวเจริญ (อ้างถึงใน ชัด บุญญา, 2546) ได้ให้ความเห็นว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง การดำเนินใด ๆ ที่ทำให้ครูมีความพึงพอใจ และมีกำลังใจที่จะพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาการดำเนินงานใด ๆ ของโรงเรียนให้เป็นที่ปฏิบัติตามมาตรฐานของโรงเรียนและของบุคลากรให้สูงขึ้น และรักษาไว้จนส่งผลให้โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของผู้รับประโยชน์จากโรงเรียนทุกฝ่าย อีกทั้งผ่านการประเมินภายในและภายนอก

จากนิยามและความหมายที่หลากหลายดังกล่าว สรุปได้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นกระบวนการทำงานและดำเนินกิจกรรมร่วมกันของบุคลากร ที่สังกัดในโรงเรียนเดียวกันตั้งแต่ผู้บริหารโรงเรียนลงไป ที่มุ่งส่งเสริม และสร้างสรรค์ ให้เป็นที่ปฏิบัติตามมาตรฐานของโรงเรียนเพื่อปรับปรุงแก้ไขพัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อคุณภาพการเรียนของนักเรียน ให้เป็นที่ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้

2.2.2 ความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียน

มีนักการศึกษาหลายท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความจำเป็นของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535) ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศภายในสถานศึกษามีดังนี้

1. ศึกษานิเทศก์มีจำนวนจำกัดไม่สามารถนิเทศได้อย่างทั่วถึง และเจาะลึกถึงการเรียนการสอนในห้องเรียน มีการขยายตัวทางด้านจำนวนสถานศึกษา และขนาดของสถานศึกษา
2. การศึกษาด้านชีวศึกษามีความหลากหลายในวิชาชีพความชำนาญ ความรู้เฉพาะสาขา ทั้งทฤษฎี และปฏิบัติ การจัดการนิเทศให้ครบตามสาขาและเพียงพอจึงเป็นสิ่งที่ทำได้จำกัด
3. การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการใช้ทรัพยากรในสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งบุคลากรมีจำนวนมาก และมีความชำนาญในสาขา เป็นการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาด้วย

4. การนิเทศในสถานศึกษา ก็จะได้สร้างความใกล้ชิด ความคุ้นเคยกัน และการทำงานร่วมกัน มีความรู้สึกร่วมกัน เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกันในการทำงาน

5. การประสานในสถานศึกษาจะสะดวก เพราะความคุ้นเคยกันมีประชาสัมพันธงานได้ทั่วถึง

สังัด อุทรานันท์ (2531) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ โดยตำแหน่งมีจำนวนจำกัดซึ่งไม่สามารถสนองความต้องการทางการนิเทศการศึกษาของโรงเรียนต่าง ๆ ได้ทั่วถึง

2. สภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนแต่ละแห่งไม่เหมือนกันจึงเป็นการยากที่ศึกษานิเทศก์ ซึ่งอยู่ภายนอกโรงเรียนจะรู้สภาพปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของโรงเรียนได้ การสนองความต้องการจึงเป็นไปได้ยาก

3. ในสภาพปัจจุบัน บุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ ความสามารถเพียงพอ และบางคนยังมีความชำนาญในเฉพาะวิชาอีกด้วย จึงสมควรใช้ทรัพยากรเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด และยังเป็น การสร้างการยอมรับซึ่งกันและกันอีกด้วย

4. เป็นการสอดคล้องกับปรัชญา หลักการ และวิธีการของการนิเทศสมัยใหม่ ที่สุดซึ่งการนิเทศสมัยใหม่จะเกิดขึ้น โดยความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่จะมีคนคอยชี้แนะให้ทำงานอยู่ตลอดเวลา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541) กล่าวว่า ภาระกิจของโรงเรียนประถมศึกษาคือการดำเนินการให้มีการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนสามารถสร้างเสริมนักเรียนให้มีพัฒนาการทุกด้านเต็มตามวัยและเต็มตามศักยภาพ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องรวมพลังครูให้สามารถปฏิบัติภารกิจของตน คือการสอนจนประสบความสำเร็จและส่งเสริมสนับสนุนให้ครูประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพสามารถปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองให้ดียิ่งขึ้นและมีประสิทธิภาพ หรือเรียกว่าครูมืออาชีพ เครื่องมือที่จะช่วยผู้บริหารประสบความสำเร็จในการพัฒนาครูคือการนิเทศภายในที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่องได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ได้ร่วมวางแผนพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นตลอดจนขวัญกำลังใจและความภูมิใจของตนเอง ดังคำกล่าวว่า “การจัดการที่ดีเป็นกุญแจนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรการนิเทศที่ดีเป็นกุญแจนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนที่ดี”

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538) ได้สรุปว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมีความจำเป็นต่อการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนการนิเทศจากบุคคลภายนอกอาจลดความจำเป็นลงในเรื่อง

สภาพปัจจุบันขาดแคลนผู้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษา ตลอดจนสิ่งสนับสนุนอื่นๆ ประกอบกับ ปัจจุบัน บุคลากรภายในโรงเรียนมีความรู้ความสามารถเพียงพอ เป็นผู้รู้ปัญหาแท้จริงในการเรียน การสอน ภายในโรงเรียนของตนเองมากที่สุด

กล่าวโดยสรุปว่า สภาพการศึกษาในปัจจุบันสถานศึกษาได้แพร่ขยายอย่างกว้างขวาง ทำให้การนิเทศภายนอกโรงเรียนไม่อาจตอบสนองตามความต้องการของโรงเรียนได้ศึกษานิเทศก์ มีจำนวนจำกัดไม่พอเพียงที่จะช่วยในการนิเทศการเรียนการสอนในห้องเรียนได้ อีกประการหนึ่ง การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นการที่ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศได้ทำงานร่วมกัน ในแต่ละวัน สามารถรู้ปัญหาด้วยกัน สร้างความสร้างสรรค์คุ้นเคยกัน พุคคุยเข้าใจกันได้ดีกว่า เป็นการนำใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่ในสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามสาขาวิชา สนับสนุนให้ความช่วยเหลือ ครูในโรงเรียนประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามภารกิจหลัก คือการสอนให้มีประสิทธิภาพ จากเหตุผล ที่กล่าวไว้ข้างต้น จึงมีความจำเป็นยิ่งที่โรงเรียนควรจะต้องจัดการนิเทศภายในโรงเรียน ขึ้น เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.3 ความมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน

มีนักการศึกษาหลายท่านได้ค้นคว้า และกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน คือ

อุทัย บุญประเสริฐ และ ชโลมใจ กิงคารวัฒน์ (2528) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายสำคัญ ของการนิเทศภายใน ไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพสูง
2. เพื่อพัฒนางาน
3. เพื่อพัฒนาคน
4. เพื่อประสานงาน และประสานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง
5. เพื่อสร้างขวัญ และกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร

อำภา บุญช่วย (2537) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ไว้ ดังนี้

1. เพื่อช่วยให้ทราบถึงสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของโรงเรียนทั้งนี้ เพื่อเป็น ข้อมูลในการวางแผนงานวิชาการ เช่น การกำหนดทางเลือก การสร้างสื่อ และเครื่องมือการเรียน การสอนให้เหมาะสมกับสภาพของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น
2. เพื่อให้ครูที่สอนได้จัดประสบการณ์ให้กับเด็กได้ถูกต้องตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้
3. เพื่อให้ครูที่สอนได้ตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ ทั้งสามารถแก้ปัญหาได้
4. เพื่อสนับสนุน ส่งเสริม และให้กำลังใจแก่ครูผู้สอน

5. เพื่อมุ่งให้เกิดความร่วมมือ และประสานงานกันเป็นอย่างดีภายในระบบงาน
  6. เพื่อควบคุมมาตรฐาน และพัฒนางานในด้านการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- สังัด อุทรานันท์ (2524) ได้กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนมีจุดมุ่งหมาย 4 ด้าน ดังนี้
1. เพื่อพัฒนางานนิเทศการศึกษา เป็นการให้การแนะนำช่วยเหลือให้บุคลากรในองค์กรมีความรู้ ความสามารถในการทำงานให้มากขึ้น
  2. เพื่อพัฒนางานนิเทศการศึกษา เป็นการสร้างสรรค์วิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
  3. เพื่อประสานสัมพันธ์การนิเทศการศึกษา เป็นการสร้างความร่วมมือ สร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มคนกับสังคมโดยรวม
  4. เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างความเชื่อมั่น ความสบายใจ และมีกำลังใจในการทำงาน

สุภาวดี เหลี้ยวเจริญ (อ้างถึงใน ชัด บุญญา, 2546) กล่าวว่า ความมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน เพื่อสนับสนุนส่งเสริมกระตุ้นให้ครูและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการจัดการศึกษาทุกฝ่ายเป็นรายบุคคลหรือหลายคนได้ร่วมมือร่วมใจกันปฏิรูปวิธีการจัดการเรียนการสอน วิธีการบริหารจัดการศึกษาที่มุ่งสู่ความสำเร็จตามมาตรฐานของโรงเรียน และของบุคลากรของโรงเรียนให้สูงขึ้น และรักษาไว้ได้อย่างต่อเนื่องด้วยความเต็มใจ

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาที่กล่าวไว้ข้างต้นเห็นว่าเป็นความคิดเห็นที่มีความหมายคล้ายคลึง และ สอดคล้องกัน จึงสรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียน เป็นการดำเนินงานเพื่อสร้างความตระหนักให้ครูเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการปฏิรูปการเรียนรู้ ตลอดจนทั้งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ในการทำงานให้แก่ครูทุกคน และเพื่อเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้ครูเกิดความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง และพัฒนาวิชาชีพ โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ

1. เพื่อพัฒนางาน
2. เพื่อพัฒนาคน
3. เพื่อประสานความสัมพันธ์
4. เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน

2.2.4 วิธีการนิเทศภายในโรงเรียน

การนิเทศภายในโรงเรียนมีกิจกรรม เทคนิค วิธีการอย่างมากมาย ดังนั้นการศึกษาได้สรุปวิธีการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535) ได้กล่าวไว้ว่า วิธีการทางสถานศึกษาสามารถนำมาใช้มี ดังนี้

1. การเชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้
2. การเชิญสถานประกอบการ โดยเฉพาะ ด้านวิชาชีพ การอาชีพศึกษา
3. การไปศึกษาดูงานตามหน่วยงาน
4. สถานศึกษาจัดแหล่ง และบริการทางวิชาการ
5. การสนทนาทางวิชาการ
6. การสาธิตการสอน
7. การประชุมสัมมนา
8. การสังเกตการสอนในชั้นเรียน

การจะเลือกเทคนิควิธีใด ผู้นิเทศสามารถพิจารณาได้โดยคำนึงถึง 1) จุดหมายของการนิเทศ 2) เวลาที่ใช้ในการนิเทศ 3) งบประมาณที่ใช้

อำภา บุญช่วย (2537) ได้กล่าวว่า ในเรื่องกิจกรรมของการนิเทศภายในโรงเรียนนี้มีผู้คิดค้นและรวบรวมไว้มากมายในหลายวิธี แต่ในที่นี้จะเสนอกิจกรรมการนิเทศบางส่วนที่น่าสนใจ เท่านั้น คือ

1. การประชุมก่อนเปิดภาคเรียน
2. การสังเกตการสอนในชั้นเรียน
3. การจัดเอกสารหรือตำราวิชาการให้แก่ครูผู้สอนได้ศึกษา
4. การให้คำปรึกษาหารือ
5. การสาธิตการสอน
6. การพาครูไปศึกษานอกสถานที่
7. การสนทนาวิชาการ

ไพฑูรย์ เจริญพันธุ์วงศ์ (2527) ได้กล่าวถึงเทคนิคการนิเทศไว้ ดังนี้

เทคนิคที่นำมาใช้นิเทศการศึกษาแบบเป็นกลุ่ม

1. การตั้งกรรมการ หรือกลุ่มปฏิบัติงานโดยใช้วิธีระดมความคิด(Brainstorming)
2. การประชุม
3. การอภิปราย
4. การอบรม
5. การสาธิตการสอน
6. การค้นคว้าทดลอง และวิจัยทางวิชาการ

7. การจัดนิทรรศการ โดยใช้เอกสารตัวอย่างจริง
8. การศึกษานอกสถานที่
9. การจัดป้ายนิเทศหนังสือคู่มือ
10. การฝึกทักษะแบบจุดภาค
11. การจัดห้องปฏิบัติการหลักสูตร
12. การจัดตั้งองค์การวิชาชีพ และประชุมวิชาชีพ

เทคนิคที่ใช้ในการนิเทศการศึกษาเป็นรายบุคคล

1. การกำหนดงานให้ครูทำ
2. การเยี่ยม และสังเกตการสอนในชั้นเรียน
3. การทดลองต่างๆในห้องเรียน
4. การประชุมปรึกษา
5. การสอนแบบจุดภาค
6. การสาธิตการสอน
7. การวัดประเมินผล
8. การสนับสนุนให้ไปร่วมกิจกรรมและการประชุมของสมาคมวิชาชีพ
9. สนับสนุนให้อ่านและเขียนบทความ
10. การให้เลือกหนังสือ และวัสดุอุปกรณ์การสอน
11. การพบปะติดต่อกันอย่างไม่เป็นทางการของครูและผู้นิเทศ
12. ข่าวสารการนิเทศ ให้ครูได้ทราบข่าวสารต่างๆ

Glatthorn, 1984 (อ้างถึงใน วัชรวิภา เล่าเรียนดี, 2545) ได้เสนอแนวทางในการจัดการนิเทศภายในไว้ 4 วิธี คือ

1. การนิเทศแบบคลินิก (Clinical Supervision) เป็นการนิเทศที่เน้นกระบวนการปรับปรุงการสอนของครูอย่างเข้มข้น ต้องวางแผนอย่างเป็นระบบ มีการกระทำอย่างรอบคอบ ทุกขั้นตอน และทำให้ครบกระบวนการนิเทศ

2. การนิเทศแบบเพื่อนร่วมพัฒนาวิชาชีพ (Cooperative Professional Development) เป็นทางเลือกหนึ่งของการนิเทศสำหรับครูที่ไม่ประสงค์จะรับการนิเทศรูปแบบอื่น เป็นกระบวนการที่ครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปตกลงทำงานร่วมกัน เพื่อพัฒนาวิชาชีพด้วยการสังเกตการสอนในชั้นเรียน การใช้ข้อมูลย้อนกลับ การอภิปรายแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เกี่ยวกับปรับปรุงวิชาชีพ

3. การนิเทศแบบพัฒนาตนเอง (Self-Directed Development) เป็นกระบวนการนิเทศที่ครูทำงานโดยอิสระเป็นผู้นำในการพัฒนาวิชาชีพของตนเอง ด้วยการวางแผนเพื่อพัฒนาวิชาชีพการ

สอนของตนและดำเนินตามโครงการที่วางไว้ ซึ่งประกอบด้วยเป้าหมาย วิธีการในการพัฒนาตนเอง แหล่งทรัพยากรที่ต้องการ วิธีการประเมินผลและความช่วยเหลือจากผู้บริหารที่ครูต้องการ

4. การนิเทศแบบควบคุมเชิงบริหาร (Administrative Monitoring) เป็นการนิเทศที่ผู้บริหารเข้าเยี่ยมเยียนชั้นเรียนในระยะเวลาสั้นๆ และอย่างไม่เป็นทางการเท่าไรแต่ต้องมีการวางแผนทั้งก่อนการเข้าเยี่ยมและการให้คำปรึกษาหลังเข้าเยี่ยมแล้ว

ชโลมใจ ภิงคารวัฒน์ (2539) ได้นำเสนอว่า การนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาควรมีหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ดังนี้

1. การนิเทศภายในโรงเรียนจะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องตามขั้นตอนกระบวนการของการนิเทศ

2. บุคลากรที่เป็นหลักสำคัญในการดำเนินการพัฒนาระบบนิเทศภายในโรงเรียน คือผู้บริหารโรงเรียน

3. การนิเทศภายในโรงเรียนจะต้องสอดคล้องกับความต้องการ จำเป็นในการพัฒนาของครูและของโรงเรียน

4. เป้าหมายสำคัญในการนิเทศ คือ การส่งเสริม สนับสนุนหรือให้ความช่วยเหลือครูในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ ในการปฏิบัติงานตามภารกิจหลักคืองานสอนหรือการสร้างเสริมพัฒนาการนักเรียนทุกด้านให้เต็มตามวัยและตามศักยภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542) ได้เสนอว่า การนิเทศการศึกษาตั้งอยู่บนหลักการ ต่อไปนี้

1. การนิเทศการศึกษาต้องเป็นประชาธิปไตย

2. การนิเทศการศึกษาต้องพัฒนาการในด้านบุคลากรและเทคนิควิธีที่โดยมุ่งเน้นคุณภาพของนักเรียนเป็นสำคัญ

3. การนิเทศการศึกษาต้องมีการวางแผนการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบโดยเน้นกระบวนการกลุ่มมากกว่ารายบุคคล

4. การนิเทศการศึกษาต้องสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ครู

กล่าวโดยสรุปการนิเทศภายในโรงเรียนจะดำเนินไปได้ดีนั้น นอกจากความรู้ความเข้าใจเจตคติในเรื่องการนิเทศและภาวะผู้นำทางวิชาการที่ดำเนินเป็นกระบวนการตามขั้นตอนอย่างต่อเนื่องแล้ว ประเด็นสำคัญที่จะต้องคำนึงและเอาใจใส่ก็คือวิธีการนิเทศนั่นเองเนื่องจากการนิเทศภายใน มีหลากหลายวิธีมีกิจกรรมปฏิบัติแตกต่างกันตามแต่ละรูปแบบ ฉะนั้นผู้นิเทศควรตระหนักแก้ไข อยู่เสมอว่า ควรใช้วิธีการนิเทศ และรูปแบบของการนิเทศให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เป้าหมายขนาดของกลุ่มเป้าหมาย และเงื่อนไข กาลเวลาให้เหมาะสม จึงทำให้การนิเทศได้รับผลดี

2.2.5 บทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในโรงเรียน

นักการศึกษาได้กล่าวถึงบทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในโรงเรียนไว้หลายทัศนะ ตัวอย่างเช่น

บุญเลิศ แส่นศักดิ์ (2535) ได้กล่าวว่า บทบาท คือ หน้าที่หรือพฤติกรรมอันพึงคาดหมายของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือในสังคมหนึ่งๆ หน้าที่พฤติกรรมดังกล่าว โดยปกติเป็นสิ่งที่กลุ่มหรือสังคมหรือวัฒนธรรมของกลุ่มหรือสังคมนั้นกำหนดขึ้นฉะนั้นบทบาทหน้าที่ของผู้ทำหน้าที่การนิเทศการศึกษาย่อมเป็นพฤติกรรมในการให้คำแนะนำ ชี้แจง เสนอแนะให้ความร่วมมือทำงานร่วมกัน เพื่อแก้ปัญหา ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอน และมีความมุ่งหวังให้การศึกษาพัฒนาตรงตามจุดหมายที่ตั้งไว้

สังต์ อุทรานันท์ (2530) ได้กล่าวว่า โดยหลักการนิเทศการศึกษาในแนวใหม่นั้น ผู้บริหารมีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการนิเทศการศึกษาดังต่อไปนี้คือ

1. ร่วมวางแผนการจัดการนิเทศการศึกษาร่วมกับผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศโดยอยู่ในฐานะประธานของคณะทำงานจะมีความเหมาะสมที่สุด
2. เป็นผู้ให้การสนับสนุนการดำเนินการนิเทศการศึกษาโดยการให้บริการและสนับสนุนในด้านวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ
3. สร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาโดยการเยี่ยมเยียนดูการทำงาน การสอบถามเพื่อแสดงความสนใจหรือห่วงใยต่อคณะผู้ทำงานรวมถึงการทำนุบำรุงขวัญ โดยการพิจารณาให้ความชอบเป็นกรณีพิเศษอีกด้วย

บุญเลิศ แส่นศักดิ์ (2535) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูหัวหน้าหมวดวิชา และครูปฏิบัติ การสอนโดยทั่วไปว่าบทบาทของครูในการนิเทศการศึกษามีดังนี้

1. นิเทศการสอนให้แก่เพื่อนครูด้วยกัน
2. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในหมวดวิชา
3. ให้ความแนะนำช่วยเหลือครูใหม่และครูที่มีประสบการณ์น้อย
4. สาธิตการสอนให้แก่เพื่อนครูในหมวดวิชา
5. ช่วยพัฒนาหลักสูตร
6. ช่วยจัดโปรแกรมการสอน วัสดุอุปกรณ์การสอน
7. เข้าเยี่ยมชั้นเรียน ทำงานร่วมกับครู
8. ให้ความร่วมมือในการนิเทศ

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2547) ได้สรุปเกี่ยวกับบทบาทของผู้นิเทศการเรียนการสอนไว้ดังนี้

บทบาทของผู้นิเทศหมายถึงพฤติกรรมการบริหารผู้ช่วยผู้ตรวจการศึกษายฝ่ายการเรียนการสอน มีหน้าที่ต่างๆ ที่มีหน้าที่คล้ายคลึงกับหน้าที่ของอาจารย์ใหญ่บทบาทจะมีความจำเพาะและส่วนหนึ่ง จะขึ้นอยู่กับความหวังและการพรรณนางาน (Job Description) ที่ได้รับการพัฒนาจากระบบโรงเรียน แต่ละแห่งผู้นิเทศการเรียนการสอนมักถูกเชิญมาช่วยดำเนินงานในบทบาทดังต่อไปนี้

ผู้วางแผน (planner)

ภายในการดำเนินการของโรงเรียนการวางแผนเป็นบทบาทที่สำคัญที่สุดบทบาทหนึ่งของการนิเทศการเรียนการสอน การวางแผนเกี่ยวข้องกับความสามารถในการกำหนดล่วงหน้าใน สิ่งที่จะทำและจะให้วิธีใดๆ ในการกระทำ ไม่ว่าผู้นิเทศจะช่วยเหลือการพัฒนาปฏิทินโรงเรียนหรือ โครงการฝึกอบรมประจำการก็ตาม การวางแผนมีความจำเป็นต่อความสำเร็จของสิ่งเหล่านี้ การวางแผนเป็นสิ่งจำเป็นล่วงหน้าสำหรับผู้นิเทศ เพื่อว่าเขาจะได้ช่วยเหลือครูให้มีความ กระฉับกระเฉง (Jackson, 1968) ยกตัวอย่างเช่นการช่วยเหลือครูในกลยุทธ์การจัดการเวลาในขณะที่ ครูออกแบบแผนการเรียนเป็นสิ่งสำคัญต่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิผล

ผู้จัดระเบียบองค์การ (Organizer)

ความสามารถในการจัดระเบียบองค์การก็เป็นบทบาทหนึ่งที่มีความสำคัญถ้าหากผู้นิเทศ ต้องการประสบความสำเร็จ ไม่ว่าหน้าที่ของผู้นิเทศจะเกี่ยวข้องกับการจัดทำตารางสอน หรือการจัดหาวัสดุอุปกรณ์หลักสูตร รวมทั้งหนังสือเรียน ความสามารถในการจัดระเบียบองค์การ เป็นสิ่งจำเป็น การเชื่อมคนกับทรัพยากรที่จำเป็นเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินการที่มีประสิทธิผลของ โรงเรียน

ผู้นำ (Leader)

เพื่อให้ประสบความสำเร็จผู้นิเทศการเรียนการสอนต้องสามารถสร้างอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของผู้อื่นยกตัวอย่างเช่น ผู้นิเทศต้องสามารถชักชวนครูให้ปรับแผนบทเรียนของเขา หรือเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน เพื่อให้สนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน นอกจากนี้ การชักชวนให้ครูได้ใช้หลักสูตร โปรแกรมการสอน หรือรูปแบบการเรียนการสอนใหม่ๆ ก็เป็นส่วนหนึ่งของบทบาทของผู้นิเทศ ดังนั้น ความสามารถในการนำคนอื่นจึงเป็นบทบาทที่สำคัญของผู้นิเทศ

ผู้ช่วยเหลือ (Helper)

ผู้นิเทศมีหน้าที่รับผิดชอบในการช่วยเหลือผู้อื่น จุดมุ่งหมายเบื้องต้นสำหรับผู้นิเทศคือ ช่วยครูพัฒนาและปรับปรุงทักษะการสอนของเขา ในขณะที่ผู้นิเทศทำงานในด้านต่าง ๆ กับครูที่มีความต้องการและมีระดับความสามารถทางวิชาชีพแตกต่างกันมันจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้นิเทศต้องทำ

หน้าที่ในฐานะผู้ช่วยเหลือ บทบาทของผู้ช่วยเหลือ จึงมีตั้งแต่การให้ความช่วยเหลือทางนิเทศ โดยการรับฟังครู ในขณะที่ครูพิจารณาถึงลำดับการสอนของตน

ผู้ประเมิน (Evaluator)

ในขณะที่อาจารย์ใหญ่มักทำหน้าที่ในบทบาทของผู้ประเมินคนอื่นๆ เช่น ผู้ให้คำปรึกษา หรือผู้ประสานงานจะถูกเชิญมาร่วมในบางส่วนของกระบวนการประเมินครู ถึงแม้ว่าบุคลากรทางการนิเทศจะเคยมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคณะครูมาในอดีต แต่ก็มีแนวโน้มที่จะให้บุคคลอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องนอกเหนืออาจารย์ใหญ่ในการประเมินครูความสามารถของผู้นิเทศในการประเมิน การสอนเป็นคุณสมบัติเบื้องต้นสำหรับปรับปรุงการเรียนการสอน

ผู้จูงใจ (Motivator)

บทบาทที่สำคัญมากบทบาทหนึ่งของผู้นิเทศการเรียนการสอนก็คือ การจูงใจครู การจูงใจคือการส่งเสริมสนับสนุนความต้องการของบุคลากรในการทำบางสิ่งบางอย่างมันเป็นหน้าที่รับผิดชอบของผู้นิเทศในการทำงานของครู เพื่อก่อให้เกิดความต้องการการปรับปรุงที่เกิดขึ้นภายในตัวครู ผู้นิเทศต้องใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมที่จูงใจครูให้ปรับปรุงการสอนของเขา ไม่ว่าจะเป็นการตั้งจุดหมาย การใช้ปัจจัยป้อนเข้าหรือการให้รูปแบบความสามารถในการจูงใจครูจึงเป็นความสำคัญของ ความสามารถของผู้นิเทศในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการปรับปรุง

ผู้สื่อความหมาย (Communicator)

ความสามารถในการถ่ายทอดข่าวสารแนวความคิดหรือความรู้สึกภายในโรงเรียนเป็นบทบาทสำคัญของการนิเทศ ผู้นิเทศต้องเป็นผู้สื่อความหมายที่ดีและความสามารถที่ทำงานกับผู้อื่นให้มี ประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความสามารถในการสื่อความหมายของเขามันจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้นิเทศต้องเป็นผู้สื่อความหมายให้ชัดเจนและสมบูรณ์เมื่อเขาถ่ายทอดแนวคิดและข่าวสารให้ครูบุคคลอื่นในโรงเรียน

ผู้ตัดสินใจ (Decision Maker)

ผู้นิเทศการสอนต้องพัฒนาทักษะและความมั่นใจในการตัดสินใจเขาต้องตัดสินใจในเรื่องโปรแกรม วัสดุอุปกรณ์ บุคลากร ตัวนักเรียนและผู้ปกครองตลอดจนเรื่องอำนาจความสะดวกในโรงเรียน กระบวนการนิเทศต้องอาศัยการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องและเกี่ยวข้องกับการทำงานของครู ผู้ปกครองนักเรียน และผู้บริหารอื่น ๆ ในการกำหนดสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับบุคคลที่เกี่ยวข้องความสามารถในการแยกแยะคุณภาพการสอนในชั้นเรียน อาจขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นิเทศในการ ตัดสินใจที่ดี

บทบาทการเป็นผู้วางแผน ผู้จัดระเบียบองค์การ ผู้นำ ผู้ช่วยเหลือ ผู้ประเมิน ผู้จูงใจ ผู้สื่อความหมายผู้ตัดสินใจของผู้นิเทศการเรียนการสอนมีหลากหลายและผู้เป็นผู้นิเทศจะต้องเป็น

คนที่มีความยืดหยุ่น มีความมั่นใจ และมีทักษะในการทำงานกับคนอื่น ๆ บทบาทเหล่านี้ยังต้องอาศัย ความเป็นผู้รู้ของผู้นิเทศในกระบวนการเรียนการสอน ด้วยบทบาทที่หลากหลายและมักเป็นบทบาทและคุณสมบัติที่ยาก ทำให้คนจึงยังอยากได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้นิเทศการเรียนการสอน

สรุปได้ว่า ผู้บริหารการศึกษาควรมีบทบาทในการนิเทศการศึกษา ดังนี้

1. เป็นผู้นิเทศตรวจสอบ และควบคุมภาพการศึกษาในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ตามที่กฎหมายระบุไว้
2. เป็นประธานของคณะทำงานในการวางแผน นโยบาย แผน และโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในเขตพื้นที่ตัวเองรับผิดชอบ
3. เป็นผู้อำนวยการในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และความสะอาดต่างๆ ในการนิเทศการศึกษา
4. เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในด้านมาตรฐานการศึกษา ฉะนั้นจะต้องเป็นผู้ประเมินคุณภาพการศึกษา

2.2.6 กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน

ได้มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงกระบวนการการนิเทศการศึกษาไว้ ดังนี้

สังัด อุทรานันท์ (2530) ได้กล่าวว่า การนิเทศจะประสบผลสำเร็จได้จำเป็นจะต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนและต่อเนื่องกัน ดังนี้

ขั้นที่ 1 วางแผนการนิเทศ (Planning) เป็นขั้นที่ผู้บริหารผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศจะทำการประชุมปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาและความต้องการจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศ รวมทั้งวางแผนถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศที่จะจัดขึ้นอีกด้วย

ขั้นที่ 2 ให้ความรู้ในสิ่งที่จะทำ (Informing) เป็นขั้นตอนของการให้ความรู้ความเข้าใจถึงสิ่งที่จะดำเนินการว่าจะต้องอาศัยความรู้ความสามารถอย่างไรบ้างจะมีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร และจะทำอย่างไรจึงจะทำให้ได้ผลงานออกมาอย่างมีคุณภาพ ขั้นนี้จำเป็นทุกครั้งที่สำหรับการเริ่มการนิเทศที่จัดขึ้นใหม่ไม่ว่าจะเห็นเรื่องใดก็ตามและก็มีความจำเป็นสำหรับงานนิเทศที่ยังเป็นไปยังไม่ได้ผล หรือได้ผลไม่ถึงขั้นที่พอใจซึ่งจำเป็นทำการทบทวนให้ความรู้ในการปฏิบัติงานที่ถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติงาน (Doing) ประกอบด้วยการปฏิบัติงานใน 3 ลักษณะคือ

1. การปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ เป็นขั้นที่ผู้รับการนิเทศลงมือปฏิบัติงานตามความรู้ความสามารถที่ได้รับมาจากดำเนินการในขั้นที่ 2
2. การปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศขั้นนี้ผู้ให้การนิเทศจะทำการนิเทศและควบคุมคุณภาพให้งานสำเร็จออกมาทันตามกำหนดเวลาและมีคุณภาพสูง

3. การปฏิบัติงานของผู้สนับสนุนการนิเทศผู้บริหารก็จะให้บริการสนับสนุนในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ตลอดจนเครื่องใช้ต่างๆ ที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างได้ผล

ขั้นที่ 4 การสร้างขวัญและกำลังใจ (Reinforcing) ขั้นนี้เป็นขั้นของการเสริมกำลังใจของผู้บริหารเพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจและบังเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานขั้นนี้อาจจะดำเนินการไปพร้อมๆ กันกับที่ผู้รับการนิเทศกำลังปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติงานได้เสร็จสิ้นลงไปแล้วก็ได้ขั้นที่ 5 ประเมินผลผลิตของการดำเนินงาน (Evaluating) เป็นขั้นที่ผู้นิเทศทำการประเมินผลการดำเนินการซึ่งผ่านไปแล้วว่าเป็นอย่างไรหลังจากการประเมินผลการนิเทศหากพบว่ามีปัญหา หรืออุปสรรคอย่างหนึ่งอย่างใดที่ทำให้การดำเนินงานไม่ได้ผลก็สมควรจะต้องทำการปรับปรุงแก้ไขซึ่งการปรับปรุงแก้ไขอาจจะทำได้โดยการให้ความรู้ในสิ่งที่ทำใหม่อีกครั้งหนึ่งสำหรับกรณีที่ผลงานออกมายังไม่ถึงขั้นที่พอใจ หรือดำเนินการปรับปรุงการดำเนินการทั้งหมดสำหรับกรณีการดำเนินงานเป็นไปไม่ได้ผลและถ้าหากการประเมินผลได้พบว่าประสบผลสำเร็จตามที่ได้ตั้งไว้หากจะดำเนินการนิเทศต่อไปก็สามารถทำไปได้เลยโดยไม่ต้องให้ความรู้ในเรื่องนั้นอีก

Harris (1963) ได้เสนอแนวความคิดประกอบด้วยการบวนการหลัก 5 กระบวนการ ซึ่งนิยมเรียกกันง่าย ๆ ว่า “POLCA” โดยย่อมาจากคำศัพท์ต่อไปนี้คือ

P = Planning Processes (กระบวนการวางแผน)

O = Organizing Processes (กระบวนการจัดสายงาน)

L = Learning Processes (กระบวนการนำ)

C = Controlling Processes (กระบวนการควบคุม)

A = Assessing Processes (กระบวนการประเมินผล)

1. กระบวนการวางแผน (Planning Processes)

- 1) คิดถึงสิ่งที่จะทำมีอะไรบ้าง
- 2) กำหนดแผนว่าจะทำสิ่งไหน เมื่อไร
- 3) กำหนดจุดประสงค์ในการทำงาน
- 4) คาดคะเนผลในการทำงาน
- 5) พัฒนากระบวนการทำงาน
- 6) วางแผนในการทำงาน

2. กระบวนการจัดสายงาน (Organizing Processes)

- 1) กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการทำงาน
- 2) ประสานกับบุคลากรต่าง ๆ ที่จะปฏิบัติงาน
- 3) จัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ สำหรับการดำเนินงาน

- 4) มอบหมายงานให้บุคลากรฝ่ายต่าง ๆ
- 5) จัดให้มีการประสานงานสัมพันธ์กันระหว่างผู้ร่วมงาน
- 6) จัดทำโครงสร้างในการปฏิบัติงาน
- 7) จัดทำภาระหน้าที่ของบุคลากร
- 8) พัฒนานโยบายในการทำงาน

3. กระบวนการนำ (Learning Processes)

กระบวนการนำบุคลากรต่าง ๆ ให้การทำงานนั้นประกอบด้วยการดำเนินงานต่อไปนี้

- 1) ตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ
- 2) ให้คำปรึกษาแนะนำ
- 3) สร้างนวัตกรรมในการทำงาน
- 4) ทำการสื่อสารเพื่อความเข้าใจในขณะทำงาน
- 5) สร้างแรงจูงใจในการทำงาน
- 6) เร้าความสนใจในการทำงาน
- 7) กระตุ้นให้ทำงาน
- 8) อำนวยความสะดวกในการทำงาน
- 9) ริเริ่มการทำงาน
- 10) แนะนำการทำงาน
- 11) แสดงตัวอย่างในการทำงาน
- 12) บอกขั้นตอนในการทำงาน
- 13) สาธิตการทำงาน

4. กระบวนการควบคุม (Controlling Processes)

กระบวนการควบคุมประกอบด้วย การดำเนินงานในสิ่งต่อไปนี้

- 1) นำให้ทำงาน
- 2) แก้ไขการทำงานที่ไม่ถูก
- 3) ว่ากล่าวตักเตือนในสิ่งที่ผิดพลาด
- 4) เร่งเร้าให้ทำงาน
- 5) ปลดคนที่ไม่มีความพอให้ออกจากงาน
- 6) สร้างกฎเกณฑ์ในการทำงาน
- 7) ลงโทษผู้กระทำผิด

5. กระบวนการประเมินผล (Assessing Processes)

กระบวนการประเมินผลประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

- 1) การพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน
- 2) วัดพฤติกรรมในการทำงาน
- 3) ทำการวิจัยผลงาน

Harris (1985) ได้เสนอกระบวนการนิเทศในทัศนะของเขาไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ประเมินสภาพการทำงาน (Assessing)
2. จัดลำดับความสำคัญของงาน (Prioritizing)
3. ออกแบบวิธีการทำงาน (Designing)
4. จัดสรรทรัพยากร (Allocating Resources)
5. ประสานงาน (Coordinating)
6. นำการทำงาน (Directing)

1. การประเมินสภาพการทำงาน (Assessing) เป็นกระบวนการในการศึกษาสภาพการดำเนินงานของบุคลากรตลอดจนสิ่งต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานรวมทั้งข้อมูลที่น่ามาใช้เป็นข้อมูลในการเปลี่ยนแปลงการปรับปรุงการทำงาน เช่น การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการพิจารณาธรรมชาติ และความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ การสังเกตสิ่งต่างๆ ด้วยความรอบครอบ ถี่ถ้วน การทบทวน และตรวจสอบสิ่งต่างๆ ด้วยความระมัดระวัง การวัดพฤติกรรมการทำงาน และการเปรียบเทียบพฤติกรรมการทำงาน

2. จัดลำดับความสำคัญของงาน (Prioritizing) เป็นกระบวนการกำหนดเป้าหมาย จุดประสงค์ และกิจกรรมต่างๆ ของงานโดยพิจารณาจากการกำหนดเป้าหมาย การระบุ จุดประสงค์ในการทำงาน การกำหนดทางเลือก การจัดลำดับความสำคัญของงาน

3. การออกแบบวิธีการทำงาน (Designing) เป็นกระบวนการวางแผน หรือการกำหนดโครงการต่างๆ เพื่อให้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลสูงสุดเช่น การจัดสายงานให้ส่วนประกอบต่างๆมีความสัมพันธ์กันการหาวิธีการนำเอาทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ การเตรียมการต่างๆให้พร้อมที่จะทำงาน การจัดระบบการทำงาน รวมถึงการกำหนดแผนในการทำงาน

4. การจัดสรรทรัพยากร (Allocating Resources) เป็นกระบวนการกำหนด การใช้ทรัพยากรต่างในหน่วยงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดโดยประกอบด้วย การกำหนดทรัพยากรที่ต้องใช้ตามความต้องการของหน่วยงานต่างๆ การจัดสรรทรัพยากรไปให้หน่วยงานต่างๆ การกำหนดทรัพยากรที่จำเป็นจะต้องใช้สำหรับจุดมุ่งหมายบางประการและการมอบหมายบุคลากร ให้ทำงานในแต่ละ โครงการหรือแต่ละเป้าหมาย

5. การประสานงาน (Coordinating) เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับคนเวลา วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งของรวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อความสำเร็จของงาน อันประกอบไปด้วยการประสานงานกับฝ่ายต่างให้ดำเนินการไปความราบรื่นการสร้างกลมเกลียวและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหน่วยงาน การปรับวิธีการทำงานในส่วนต่างๆให้มีประสิทธิภาพสูงสุดการกำหนดเวลาในการทำงานแต่ละช่วง การสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นในหน่วยงาน

6. นำการทำงาน (Directing) เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหน่วยงานได้มากที่สุดซึ่งได้แก่ การแต่งตั้งบุคลากร การกำหนดแนวทางหรือกฎเกณฑ์ในการทำงาน การกำหนดระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับเวลาปริมาณหรืออัตราความเร็วในการทำงาน การแนะนำการปฏิบัติงาน การชี้แจงกระบวนการในการทำงาน การตัดสินใจเกี่ยวกับทางเลือกในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2541) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับขั้นตอนการนิเทศไว้ดังนี้

1. สำรวจความต้องการ
2. จัดลำดับความสำคัญรวมทั้งการออกแบบของงานนิเทศ
3. การดำเนินตามโครงการ
4. ประเมินผลและติดตามผล

วิไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการนิเทศการศึกษา หมายถึง แบบแผนของการนิเทศการศึกษาที่ลำดับขั้นตอนไว้ต่อเนื่องกันอย่างมีระบบระเบียบมีการลำดับขั้นตอนการทำงานไว้อย่างชัดเจนมีเหตุผลและความเป็นไปได้ซึ่งทศวรรษหน้าจะประกอบด้วยขั้นตอนทั้งหมด 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Need Assessment) โดยสำรวจปัญหาของโรงเรียนวิเคราะห์ภารกิจของโรงเรียน เพื่อนำไปสู่การตั้งจุดหมายของการนิเทศการศึกษา
2. ขั้นกำหนดจุดหมายของการนิเทศศึกษากำหนดโดยคำนึงถึงความต้องการจำเป็นที่วิเคราะห์ได้
3. ขั้นวางแผนและโครงการนิเทศการศึกษาต้องใช้วิธีการและขั้นตอนของกาวางแผนที่รัดกุม เพื่อให้ได้แผนงานและโครงการที่ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน
4. ขั้นปฏิบัติการนิเทศตามแผนขั้นนี้มีการจัดทำโครงการย่อยตามทางเลือกที่กำหนดไว้ในแผน แล้วปฏิบัติตามโครงการเหล่านั้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2534) ได้เสนอกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน ที่มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการสภาพปัจจุบัน หมายถึง สภาพที่เป็นจริงตามตัวบ่งชี้ด้านต่างๆ ของโรงเรียนในขณะนั้น

ปัญหา หมายถึง ความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่คาดหวัง หรือ เป้าหมาย ความต้องการ หมายถึง ความคาดหวังที่จะพัฒนางานให้ดีขึ้น ในขณะที่งานนั้นมีสภาพ ปัจจุบันอยู่ในระดับที่ไม่มีปัญหา

การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ มีขั้นตอน ดังนี้

- 1) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล ตัวบ่งชี้คุณภาพด้านต่าง ๆ เช่น
  - ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกกลุ่มประสบการณ์ ทุกชั้น
  - ด้านอัตราการเข้าชั้น ทุกชั้น
  - ด้านภาวะสุขภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน
  - ด้านคุณลักษณะตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำที่สำนักงานคณะกรรมการ

การประเมินศึกษาแห่งชาติกำหนด

- 2) สำรวจและประเมินความต้องการของครู
- 3) จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการ
- 4) วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของสาเหตุกำหนดทางเลือกในการแก้ปัญหา และการดำเนินการตามความต้องการ

2. การวางแผน เป็นการนำเสนอข้อมูลผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการมากำหนดกิจกรรมและแนวทางการปฏิบัติการนิเทศ ซึ่งเป็นการกำหนดรายละเอียดกิจกรรม และจัดลำดับขั้นตอนการปฏิบัติเขียนเป็นโครงการนิเทศภายในโรงเรียน ประกอบด้วย

- 1) หลักการและเหตุผล
- 2) วัตถุประสงค์
- 3) เป้าหมาย
- 4) แผนดำเนินการ ประกอบด้วย กิจกรรมสำคัญและปฏิทินปฏิบัติงาน
- 5) ทรัพยากรที่ต้องการ
- 6) การประเมินผล
- 7) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

3. การปฏิบัติการนิเทศเป็นการดำเนินการตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ในโครงการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้นิเทศจะต้องนำหลักการนิเทศ เทคนิค ทักษะ สื่อ และเครื่องมือนิเทศไปใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และบุคลากรผู้รับการนิเทศ

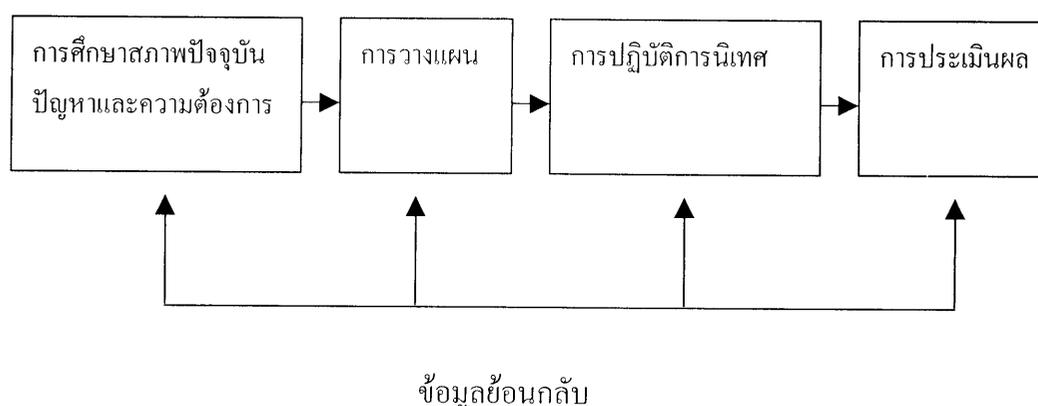
1) เตรียมความพร้อมก่อนการนิเทศ ควรจัดให้มีการประชุมคณะปฏิบัติการนิเทศเพื่อซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการกิจกรรมสื่อเครื่องมือ การบันทึกผล การประเมินผลและการสรุปผลการนิเทศ

2) การปฏิบัติการณ์เทศ ตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ในโครงการนิเทศภายใน โรงเรียนผู้นิเทศควรมีการเสริมแรงให้กำลังใจรับทราบปัญหา ความต้องการของผู้รับการนิเทศ และนำเอาปัญหาและความต้องการนั้นมาพิจารณาหาทางช่วยเหลือสนับสนุน

4. การประเมินผล เป็นการตรวจสอบความสำเร็จของโครงการกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ผู้มีส่วนในการประเมินผลได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและคณะผู้นิเทศและมีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

- 1) ประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย
- 2) ประเมินความคิดเห็นเพื่อทราบความพึงพอใจของผู้รับการนิเทศ
- 3) ประเมินกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน
- 4) สรุปรวบรวมผลการประเมินเพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงการปฏิบัติงานในโอกาสต่อไป

กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ แสดงเป็นภาพได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534)

สำหรับการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนหน่วยศึกษานิเทศกรรมสามัญศึกษา (2533) ได้กำหนดขั้นตอนไว้ 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมการนิเทศ ประกอบด้วยการศึกษาสภาพปัจจุบันของโรงเรียน วางแผนการนิเทศ โดยกำหนดกิจกรรมการนิเทศจัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องรวมทั้งการเตรียมเครื่องมือสื่อ และแผนรายงานการนิเทศ

ขั้นที่ 2 การดำเนินการนิเทศร่วมมือกับบุคลากรหลักของโรงเรียนจัดกิจกรรม การนิเทศ ซึ่งขึ้นอยู่กับความพร้อมของโรงเรียนบางโรงเรียนมีความพร้อมน้อย พร้อมปานกลางหรือพร้อมมาก

การไปเยี่ยมโรงเรียน การสังเกต วิเคราะห์เงื่อนไขข้อจำกัดต่างๆ ความสำเร็จในขั้นที่ 2 นี้ขึ้นอยู่กับ การมีส่วนร่วม ร่วมทำงานร่วมพัฒนาโดยกำหนดเกณฑ์การพัฒนาสำรวจสภาพปัจจุบัน ประเมิน ความต้องการกำหนดเป้าหมายเพื่อพัฒนาบางทางเลือกดำเนินการตามแผนการและติดตามประเมินผล

ขั้นที่ 3 รายงานการนิเทศ วัตถุประสงค์การรายงานการนิเทศเพื่อเป็นข้อมูลปรับปรุง การแก้ไขปัญหา อุปสรรค ส่งเสริมสนับสนุนเมื่อกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนดำเนินไปด้วยดี นอกจากนี้กฎหมายการศึกษาของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หมวดที่ 7 มาตรา 41 ยัง ได้ระบุไว้ว่า การบริหารการศึกษาต้องดำเนินการเก็บข้อมูลข่าวสาร การวางแผน การจัด ระเบียบการ การติดตาม ตรวจสอบตราประเมินผลการศึกษาของตนและมีการประสานงานกับภาคส่วน ที่เกี่ยวข้อง และองค์การจัดตั้งขึ้นของตน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2002)

กรมสามัญกระทรวงศึกษาธิการสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (1994) ได้กล่าว ถึงขั้นตอนของการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ
2. การวางแผนการนิเทศ
3. การสร้างสื่อและเครื่องมือการนิเทศ
4. การปฏิบัติการนิเทศ
5. การวัดประเมินผลและรายงานการนิเทศ

กล่าวโดยสรุปว่า กระบวนการนิเทศการศึกษา หมายถึงการดำเนินการนิเทศอย่างมี แบบแผนมีการลำดับขั้นตอนอย่างมีเหตุผลมีการกำหนดการดำเนินงานที่มีเป้าหมายอย่างชัดเจนมีความ เป็นไปได้ และมีส่วนร่วมของผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนที่สำคัญ คือ

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการในการ โดยประเมินการทำงาน สำรวจปัญหาของโรงเรียน แล้วนำเอาปัญหาที่จำเป็นจะต้องได้แก้ไขปรับปรุงมาจัดเรียงตามความ ต้องการ

2. การวางแผนการนิเทศเป็นการกำหนดแผนการดำเนินการนิเทศโดยระบุให้ชัดเจนถึง ปัญหา เป้าประสงค์ บุคลากรที่รับผิดชอบระยะเวลาและงบประมาณการเงินที่ใช้ในการนิเทศ พร้อมการสร้างเครื่องมือเพื่อนำใช้ในการนิเทศ เช่น แบบประเมิน แบบสังเกตการสอน แบบ ทดสอบ และอื่นๆ

3. การปฏิบัติการนิเทศ หมายถึง บุคลากรที่รับผิดชอบการนิเทศดำเนินการนิเทศร่วมกัน และปฏิบัติตามแผนการนิเทศที่ได้กำหนดไว้

4. การประเมินผลการนิเทศ ในการประเมินผลการนิเทศ อาจประเมินเป็นช่วงในขณะที่ ดำเนินการนิเทศ หรือ ภายหลังจากที่เสร็จสิ้นการปฏิบัติการนิเทศ โดยการประเมินนั้นควรคำนึง และ

ยึดเป้าหมายที่กำหนดไว้ สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งควรมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ พร้อมทั้งสรุปรายงานถึงภาคส่วนที่เกี่ยวข้องด้วย

2.3 ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อมรา เวียงแสง (2543) ได้ศึกษาสภาพปัญหาความต้องการ และความพึงพอใจการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 178 คน และครูผู้สอนจำนวน 534 คน รวมทั้งสิ้น 721 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารโรงเรียนพบปัญหาการนิเทศภายใน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางในเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการ พบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับมาก ด้านการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากรและทักษะการทำงานกลุ่มมีปัญหาในระดับปานกลาง ในขณะที่ครูผู้สอนเห็นว่าปัญหาการนิเทศภายในทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลางผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมีความต้องการการนิเทศภายใน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากคือ ด้านหลักสูตรและ การสอน ด้านพัฒนาบุคลากรและด้านวิจัยเชิงปฏิบัติการ 2) ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมีความพึงพอใจในการนิเทศภายในโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้บริหารมีความพึงพอใจที่ตนเองมีความรู้ความเข้าใจในการนิเทศภายในอยู่ในระดับมากในทุกด้าน ส่วนครูผู้สอนมีความพึงพอใจที่ตนเองมีความรู้ความเข้าใจในการนิเทศภายในอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านการพัฒนาบุคลากรและด้านทักษะการทำงานกลุ่ม ยกเว้นด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการอยู่ในระดับปานกลางส่วนการปฏิบัติได้และการเป็นแบบอย่างกับ ผู้อื่นทั้งผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

สุวรรณ บุญทศ (2541) ได้ศึกษาปัญหาการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร กลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 75 คน เป็นผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ 13 คน ขนาดกลาง 37 คน และขนาดเล็ก 25 คน ได้ศึกษาระดับปัญหาการนิเทศใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ 2) ด้านการวางแผนและกำหนดทางเลือก 3) ด้านการสร้างสื่อและเครื่องมือการนิเทศ 4) ด้านการปฏิบัติการนิเทศ 5) ด้านการประเมินผลและรายงานผล ผลการศึกษาพบว่าระดับปัญหาการดำเนินการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนมีปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามียกระดับปัญหาปานกลางทุกด้าน

วิวัฒน์ ตู้อัจฉริยะ (2543) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการในการนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูผู้สอน จำนวน 320 คน ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการ

นิเทศภายในโรงเรียนมีการปฏิบัติระดับปานกลางในทุกด้าน คือ ด้านนโยบายและการวางแผนงาน นิเทศ ด้านการประเมินผลการนิเทศ ด้านการดำเนินการนิเทศและด้านการประสานงาน ปัญหาการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนมีปัญหาในระดับปานกลางในทุกด้านเรียงลำดับปัญหาจากมากไปหาน้อยคือปัญหาด้านการดำเนินการนิเทศ ปัญหาด้านนโยบายและการวางแผนการนิเทศ ปัญหาด้านการประสานงาน และปัญหาด้านการประเมินผลการนิเทศความต้องการในการนิเทศภายในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน เรียงตามลำดับได้ดังนี้ ความต้องการด้านการดำเนินการนิเทศความต้องการด้านการประเมินผลการนิเทศความต้องการด้านการประสานงาน และความต้องการด้านนโยบายและการวางแผนการนิเทศ

ชำนาญ ศรีธมยา (2537) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสกลนคร พบว่า 1) การปฏิบัติ การนิเทศ ตามกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนในทุกๆ ด้านมีระดับการปฏิบัติ “มาก” ยกเว้น การกำหนดกิจกรรมการนิเทศร่วมกับศึกษานิเทศก์การนำครู-อาจารย์ผู้ปฏิบัติการสอนไปเยี่ยมชม ผลงานและการจัดกิจกรรมการสอนของโรงเรียนดีเด่นและให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อผลิต สื่อทำแผนการสอนจัดให้มีแบบสังเกตการสอนหรือเครื่องมือในการสังเกตพฤติกรรมการสอน และการร่วมมือกับโรงเรียนภายในกลุ่มและผู้ทรงคุณวุฒิจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการมีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ “น้อย” 2) ปัญหาและอุปสรรคในการนิเทศภายในมีปัญหาในระดับ “มาก” ในเรื่อง โรงเรียนขาดบุคลากร ที่เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชาเพื่อการนิเทศภายในโรงเรียนขาดเอกสารทาง วิชาการเพื่อค้นคว้าเกี่ยวกับการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน

สมบัติ แสงนา (2538) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย พบว่า 1) ผู้บริหารโรงเรียน ดำเนินการกิจกรรมนิเทศภายในอยู่ในระดับ “ปานกลาง” ยกเว้นการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและการให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการนิเทศมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ “มาก” 2) ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติ การนิเทศภายในอยู่ในระดับ “มาก” ยกเว้นด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านวัดประเมินผล มี การปฏิบัติในระดับ “ปานกลาง” 3) ผู้บริหารโรงเรียนมีระดับการปฏิบัติการนิเทศภายในอยู่ใน ระดับ “ปานกลาง” ทุกด้าน 4) การนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนจะมีประสิทธิภาพเมื่อ ผู้บริหาร โรงเรียนให้ความสำคัญในการสนับสนุนการนิเทศ ส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการ นิเทศภายในให้มากที่สุด ผู้นิเทศพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถในด้านการนิเทศอยู่เสมอ

พรทิพย์ เตียวพานิชย์กิจ (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การติดตามการดำเนินงานนิเทศภายใน โรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธรพบว่า โรงเรียนได้ ดำเนินการนิเทศภายในตามกระบวนการนิเทศภายในระดับ “มาก” เรียงตามลำดับได้แก่ การวางแผน

การนิเทศการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การปฏิบัติการนิเทศ และการประเมินผลการนิเทศ แนวทางในการพัฒนาการดำเนินการนิเทศภายในมีประสิทธิภาพที่สำคัญได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนควรให้ความสำคัญการนิเทศผู้นิเทศมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนการใช้สื่อการสอน และการวัดประเมินผล ครูผู้สอนควรได้รับการส่งเสริมให้มีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ทันสมัยอยู่เสมอ

ชาติ สะตะ (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก ในเขตอำเภอเขาสวนกวาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 และได้ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กในด้านการวัดและประเมินผล ไว้ว่า โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูประเมินผู้เรียนตามสภาพจริง ส่งเสริมให้ครูพัฒนาเครื่องมือวัดประเมินผลให้ได้มาตรฐาน เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนร่วมในการ ตรวจสอบประเมินผลการเรียนรู้และหาแนวทางพัฒนาร่วมกัน

เข้มชาติ ไชโวหาร (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดการความรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ขอนแก่น เขต 3 :พหุกรณีศึกษา ได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับโรงเรียนไว้ว่า สถานศึกษาควรจัดสรรงบประมาณในการอบรม สัมมนา การแสวงหาความรู้ของบุคลากรอันที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กรและสนับสนุนการเผยแพร่ความรู้ของบุคลากรในองค์กรให้เพียงพอและโดยสะดวกในการดำเนินงาน

สุทธิรักษ์ แสงนาค (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนในกิ่งอำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานี ได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วม ในกิจกรรมของสถานศึกษาให้ครอบคลุมงานทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ด้านการบริหารทั่วไป ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ และด้านงานบุคคล โดยร่วมคิดร่วมวางแผนร่วมดำเนินการ และร่วมประเมินผลการบริหารจัดการของสถานศึกษา

จากแนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับกระบวนการการนิเทศการศึกษา ผู้ศึกษาได้สังเคราะห์และสรุปแนวคิดดังกล่าว ดังได้แสดงไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการการนิเทศการศึกษา

แนวคิด	กระบวนการ	องค์ประกอบ
สัจด์ อูทรานันท์ (2530)	1. วางแผนการนิเทศ (Planning) 2. ให้ความรู้ความเข้าใจในการทำงาน (Informing) 3. ลงมือปฏิบัติงาน (Doing) 4. การสร้างขวัญกำลังใจ (Reinforcing 5. ประเมินผลการนิเทศ (Evaluating)	<ul style="list-style-type: none"> - ประชุมร่วมกันเพื่อหาปัญหา - กำหนดขั้นตอนการทำงาน - อาศัยความสามารถอย่างไรบ้าง - มีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร - จะทำอย่างไร - ผู้รับการนิเทศปฏิบัติตามความรู้ที่รู้มา - ผู้ให้การนิเทศจะทำการนิเทศและควบคุม คุณภาพให้งานสำเร็จ - สนองวัตถุประสงค์และเครื่องมือที่ใช้ - สร้างความพึงพอใจให้ผู้รับการนิเทศ - ประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมาแล้ว - ปรับปรุงแก้ไขใหม่ในสิ่งที่ไม่ได้ผล
Allen (อ้างถึง Harris,1963)	1. กระบวนการวางแผน (Planning process)	<ul style="list-style-type: none"> - คิดถึงสิ่งที่จะทำว่ามีอะไรบ้าง - จะทำสิ่งไหน เมื่อไร - กำหนดวัตถุประสงค์ในการทำงาน - คาดคะเนผลในการทำงาน - พัฒนากระบวนการทำงาน - วางแผนในการทำงาน

ตารางที่ 1 สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการการนิเทศการศึกษา (ต่อ)

แนวคิด	กระบวนการ	องค์ประกอบ
Allen (อ้างถึง Harris,1963)	3. กระบวนการควบคุม (controlling Process) 4. กระบวนการประเมินผล (Assessing Processes)	<ul style="list-style-type: none"> - นำให้ทำงาน - แก้ไขการทำงานที่ไม่ถูกต้อง - ว่ากล่าวตักเตือนในสิ่งที่ผิดพลาด - เร่งเร้าให้ทำงาน - ปลดคนที่ไม่มีความรู้ให้ออกจากงาน - สร้างกฎเกณฑ์ในการทำงาน - ลงโทษผู้กระทำผิด - การพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน - วัดพฤติกรรมในการทำงาน - ทำการวิจัยผลงาน
Harris (1985)	1. ประเมินสภาพการทำงาน (Assessing) 2. จัดลำดับความสำคัญของงาน (Prioritizing)	<ul style="list-style-type: none"> - วิเคราะห์ข้อมูลโดยการศึกษาหรือพิจารณา ธรรมชาติและความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ - สังเกตสิ่งต่างๆ ด้วยความรอบคอบถี่ถ้วน - ทบทวนและตรวจสอบสิ่งต่างๆด้วยความ ระมัดระวัง - วัดพฤติกรรมการทำงาน - เปรียบเทียบพฤติกรรมการทำงาน - กำหนดเป้าหมาย - ระบุจุดประสงค์ในการทำงาน - กำหนดทางเลือก - จัดลำดับความสำคัญ

ตารางที่ 1 สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการการนิเทศการศึกษา (ต่อ)

แนวคิด	กระบวนการ	องค์ประกอบ
Harris (1985)	<p>3. การออกแบบวิธีการทำงาน (Designing)</p> <p>4. จัดสรรทรัพยากร (Allocating Resources)</p> <p>5. ประสานงาน (Coordinating)</p> <p>6. นำการทำงาน (Directing)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - จัดสายงานให้ส่วนประกอบต่างๆมีความสัมพันธ์กัน - หาวิธีการนำเอาทฤษฎีหรือแนวคิดไปสู่การปฏิบัติ - เตรียมการต่างๆให้พร้อมที่จะทำงาน - จัดระเบียบการทำงาน - กำหนดแผนในการทำงาน - กำหนดทรัพยากรที่ต้องใช้ความต้องการของหน่วยงานต่างๆ - จัดสรรทรัพยากรให้หน่วยงานต่างๆ - กำหนดทรัพยากรที่จำเป็นจะต้องใช้สำหรับจุดมุ่งหมายบางประการ - มอบหมายบุคลากรให้ทำงานในแต่ละโครงการหรือแต่ละเป้าหมาย - ประสานการปฏิบัติงานในฝ่ายต่างๆให้ดำเนินการไปด้วยกันด้วยความราบรื่น - สร้างความกลมกลืนและความพร้อมเพียงกัน - ปรับการทำงานในส่วนต่างๆให้มีประสิทธิภาพให้มากที่สุด - กำหนดเวลาในการทำงานในแต่ละช่วง - สร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้น - การแต่งตั้งบุคลากร - กำหนดแนวทางหรือกฎเกณฑ์ในการทำงาน

ตารางที่ 1 สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการการนิเทศการศึกษา (ต่อ)

แนวคิด	กระบวนการ	องค์ประกอบ
Harris (1985)	6. นำการทำงาน (Directing)	<ul style="list-style-type: none"> - กำหนดระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับเวลา ปริมาณหรืออัตราเร็วในการทำงาน - แนะนำการปฏิบัติงาน - ชี้แจงกระบวนการทำงาน - ตัดสินใจเกี่ยวกับทางเลือกในการปฏิบัติงาน
ปรียาพร วงศ์อนุตร โรจน์ (2541)	<ol style="list-style-type: none"> 1. สำรวจสภาพความต้องการ 2. จัดลำดับความสำคัญรวมทั้งการออก 3. แบบของงานนิเทศ 4. การดำเนินตามโครงการ 5. ประเมินผลและติดตามผล 	
วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ขั้นสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Need Assessment) 2. ขั้นกำหนดจุดหมายของการนิเทศการศึกษา 3. ขั้นวางแผนและโครงการนิเทศการศึกษา 4. ขั้นปฏิบัติการนิเทศตามแผน 	<ul style="list-style-type: none"> - สำรวจปัญหาของโรงเรียน - วิเคราะห์ภารกิจของโรงเรียน - กำหนดจากความต้องการจำเป็นที่วิเคราะห์ได้ - ใช้วิธีการและขั้นตอนของการวางแผนที่รัดกุม - สร้างโครงการเพื่อใช้เป็นแนวทาง - จัดทำโครงการย่อยตามทางเลือกที่กำหนดไว้ - ปฏิบัติตามโครงการเหล่านั้น

ตารางที่ 1 สรุปลักษณะแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการการนิเทศการศึกษา (ต่อ)

แนวคิด	กระบวนการ	องค์ประกอบ
<p>สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษา แห่งชาติ (2534)</p>	<p>1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ</p> <p>2. การวางแผน</p> <p>3. การปฏิบัติการนิเทศ</p> <p>4. การประเมินผล</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ตัวบ่งชี้คุณภาพ ด้านต่างๆ - สำรวจและประเมินความต้องการของครู - จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและ ความต้องการ - วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาและ จัดลำดับความสำคัญของสาเหตุ - หลักการและเหตุผล - วัตถุประสงค์ - แผนดำเนินการที่ประกอบด้วย กิจกรรมสำคัญและปฏิทินปฏิบัติงาน - ทรัพยากรที่ต้องการ - การประเมินผล ผลคาดว่าจะได้รับ - เตรียมความพร้อมก่อนการนิเทศ - นำหลักหารนิเทศ เทคนิค ทักษะ สื่อ และเครื่องมือไปใช้ - การปฏิบัติการนิเทศ - ประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย - ประเมินความคิดเห็นเพื่อทราบความ พึงพอใจของผู้รับการนิเทศ - ประเมินกระบวนการนิเทศ - สรุปรวบรวมผลการประเมินเพื่อปรับปรุง

ตารางที่ 1 สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการการนิเทศการศึกษา (ต่อ)

แนวคิด	กระบวนการ	องค์ประกอบ
ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2533)	1. การเตรียมการนิเทศ 2. การดำเนินการนิเทศ 3. รายงานการนิเทศ	<ul style="list-style-type: none"> - ศึกษาสภาพปัจจุบันของโรงเรียน - วางแผนการนิเทศ - กำหนดกิจกรรมการนิเทศ - แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ - เตรียมเครื่องมือการนิเทศและแผนรายงาน - ร่วมมือกับบุคลากรหลักของโรงเรียน - จัดกิจกรรมการนิเทศตามความพร้อมของโรงเรียน - การเยี่ยมโรงเรียน - ร่วมกันดำเนินตามแผน - ติดตามและประเมินผล - รายงานการนิเทศ - ปรับปรุงแก้ไขปัญหา - ส่งเสริมสนับสนุนเพื่อกิจกรรมการนิเทศดำเนินไปด้วยดี
กระทรวงศึกษา ธิการประเทศ ลาว (1994)	1. การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ 2. การวางแผนการนิเทศ 3. การสร้างสื่อและเครื่องมือการนิเทศ 4. การปฏิบัติการนิเทศ 5. การวัดประเมินผลและรายงานผล	

จากการศึกษาแนวคิดในตารางที่ 1 ที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์และสรุปได้ว่า กระบวนการของการนิเทศภายในโรงเรียนประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ
2. การวางแผนการนิเทศ
3. การปฏิบัติการนิเทศ
4. การประเมินผลการนิเทศ

2.4 กรอบแนวคิดของการวิจัย (Conceptual Framework)

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดกระบวนการการนิเทศการศึกษาพบว่า กรอบแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ครอบคลุมแนวคิดในกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดดังกล่าวเป็นกรอบแนวคิดหลัก ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดที่แสดงถึงกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน
(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)